

הקרב על המים¹

מאת שרה הלפרין

ספרו של אלישע פורת "ספינה ושלושה צריחים", מוגדר בשער הספר כסיפור לבני הנעורים, אולם הקורא בנובלה מעניינת זו נוכח לדעת שיש בה כדי לענג גם מבור גרים.

זהו סיפור של חבורת צברים צעירים שנקראו בשנות החמישים לפעולות תגמול במזרח הכנרת, קודם שיחרורה של רמת הגולן ע"י ישראל, במלחמת ששת הימים. הספינה מתוארת כגרוטאה ישנה, מין "טראנטע" קטנה. עמדות התצפית בה היו כה צרות עד שקשה היה להכניס לתוכן את ארגזי התחמושת הדרושה לירי. בתנאים תת-מבצעיים אלה נערכת בלילה אחד ("ליל החרדות", עמ' 50) פעולת-התגמול המיוחלת נגד "שודדי הדגה" החצופים (עמ' 12, 13, 25, 83), ועל אף תנאי הלחימה הירודים, מוכתרת הפעולה בהצלחה.

על אף הסוף הטוב והמסר החינוכי הברור, רחוק הספר מפאתוס ומסנטימנטאליזם. ניכרת בו מידת האיפוק הספרותי, המפתח את הסיפור, ונשמר איזון עדין בין רגש עמוק וביטוי צברי מחוספס. אלה (הרגש העמוק והחיספוס הצברי) מתבטאים בהתנהגות ובדיבורים של הדמויות המייצגות טיפוסים שונים בחברה הישראלית, במיוחד בחברה הנבחרת של מגוייסי צה"ל האופיינית לתקופה של קום המדינה.

שישה הם הטיפוסים המיוצגים על ידי הדמויות העיקריות המועלות בסיפור שלפנינו:

1. **הטיפוס הרוחני**, 2. **הטיפוס הגופני**, 3. **טיפוס האמן בחברה**, 4. **טיפוס האי-דיאליסט**, 5. **טיפוס אבהי של חייל מבוגר**, שאליו מצטרפת גם מרכזנית צעירה בדאגתה האמהית. **הטיפוס הששי**, הוא סמל המודעין אליעז, שמפיו אנו שומעים את הסיפור בגוף ראשון, בהזרחה, בעלילה מתקדמת לפי דגם הנפילה וההתאוששות (שאותו מציג דן מירון בספרו על "שלום-עליכם"). המכתבים הדמיוניים (אמצעי

1. **ספינה ושלושה צריחים**, מאת : אלישע פורת, ספרית פועלים תשמ"ד 1984, 136 עמ'.

מקובל בספרות ובולט. למשל אצל סול בלו), שכותב אליעז בעל הנפש הפיזית, מעמיקים את ההתבוננות בדמויות ומאירים פינות נעלמות באישיותן. יחד עם זאת הם מכוונים את העלילה ומקדמים אותה.

פרקי הספר נחלקים לחטיבות, שכל אחת מהן מסתיימת בירידה (או נפילה) גדולה, שאחריה, בחטיבה הבאה, מתחילה עליה גדולה, המסתיימת אף היא בירידה לחטיבה האחרונה המגלמת את ההתאוששות הסופית ואת ההתרה השלמה.

את הזכרונות מאותה תקופה, שהשאירה משקעים עמוקים בנפשו, מעלה אלישע פורת ב"ספינה ושלושה צריחים" באמנות סיפורית, המגלה מידה נכונה בברירת החומרים ובדרכי פיזורם ביצירה, ואיזון מתאים בארגון השלבים הדינאמיים הבונים את העלילה הבדיונית. החומרים המעוצבים בסיפור לקוחים כאמור מנסיון חייו של המחבר, שהשתתף אישית לפני כשלושים שנה במבצע דומה על הכנרת, שבו נטלו חלק אנשים שהיו יותר שלמים עם עצמם ויותר גדולים באמונתם מאלה שבדרך כלל מצויים בדורנו. לעומת זאת הספינה ההיסטורית, שממנה יצאו מדי פעם לקרב על המים, היתה, כפי שיודעי דבר מעידים, גרוטאה הרבה יותר מיושנת ועלובה והרבה יותר פגומה וחורקת.

לסיכום, לפנינו סיפור חינוכי לבני-הנעורים, הנקרא בשטף ובעניין. הסיפור מציג אווירה של תום, אמונה ובטחון, שהיתה שלטת בחברת-העליה-מבחינה-ערכית בישראל בתקופת המדינה — בדרך ובראשיתה. היה זה לפני ניפוץ המסגרות שהתקדשו בתולדות היישוב, כשצה"ל נחשב בעיני כולם לערך עליון, המתקד במסגרתו את הצעירים השונים לחברה אחידה בעלת ערכים לאומיים ונורמות מוסריות משותפים. אפשר לראות בסיפור שיחזור ספרותי נאמן של תקופה היסטורית בתולדות המדינה, שידיעתה חשובה לנוער בן-זמננו. רצוי על כן להביא את הספר לידיעת ציבור המחנכים בארץ ואולי אף להכניסו לתכנית הלימודים של בית-הספר העברי בישראל ובתפוצות.